

СТАНОВИЩЕ

по конкурс за заемане на академичната длъжност “професор”

2.1. Филология. Българска литература (Стара българска литература)
за нуждите на Институт за литература – БАН (Секция по стара българска литература),
обявен в ДВ, бр.12/8.02.2019

рецензент: проф. дфн Татяна Димова Славова

Единствен кандидат по обявения конкурс за професор е доц. дфн Ана Стойкова.

Нейната академична кариера е тясно свързана с Института за литература – БАН, в който има 37 години трудов стаж, съответно като старши научен сътрудник I ст. (1994–1999) и старши научен сътрудник II ст./доцент (1999–) в Секцията по стара българска литература. Била е научен секретар на Института за литература (1999–2001) и негов заместник-директор до днес (2001–2007; 2012–). Последните 20 години от професионалната биография на доц. дфн Ана Стойкова са свързани със списание “Старобългарска литература” – издание на Института за литература, което благодарение и на нейните лични усилия като член на редколегията (1999–2011) и главен редактор (2011–) успява да запази своя висок научен авторитет и да се превърне в едно от най-престижните международни медиевистични списания. Доц. Стойкова притежава научната и образователна степен „доктор“ (1993, *Физиологът в южнославянските литератури*, диплома № 29 168/20.12.1993) и научната степен „доктор на науките“ (2015, *Мъченията на св. Георги Победоносец в южнославянската средновековна традиция*; диплома № 000667/26.11.2015).

В конкурса за академичната длъжност “професор” кандидатката се явява със сериозна научна продукция, която след хабилитацията ѝ (1999) обхваща 4 книги (една в съавторство), 35 студии и статии (5 на чужд език, 11 в чужди издания, 7 са част от книга № 1); 6 рецензии, обзори, персоналии; над 50 енциклопедични статии. Трудовете ѝ са публикувани както в реферирани и индексирани научни издания, така и в нереперирани списания с научно рецензиране. Доц. дфн Стойкова е съставител и редактор на списание “Старобългарска литература” (27 книжки), Кирило-Методиевска енциклопедия (т. 3 и 4) както и на множество книги и сборници. Тази научна продукция я представя като изследовател със свой специфичен професионален профил и ясно очертана научна тематика – славянската агиография и агиология, в която е водещ изследовател. Разностранните ѝ интереси се разпростират също и в области като ранната старобългарска

литература, славянската текстология, християнската интерпретация на предхристиянски мотиви във византийската и православнославянските литератури, дигитализацията на средновековни славянски ръкописи.

Книгата *Св. Георги Победоносец. Агиографски произведения в южнославянската средновековна традиция* (2016, 724 с.) е първото по рода си систематично и комплексно изследване на агиографски текстове за св. Георги сред южните славяни (защитена като докторска дисертация през 2015 г.). Сложните взаимоотношения между отделните преводи и редакции на мъченията и житията за светеца са разгледани на фона на славянската ръкописна традиция, византийските образци, латинските и ориенталските версии. Произведенията са поставени в широк културноисторически контекст и географски ареал за дълъг хронологически период. Изказани са важни тези за текстовата история на агиографските творби и техните протографи, очертана е ролята южнославянската традиция в цялостната средновековна славянска книжнина за св. Георги Победоносец. Книгата е съществен принос както към старобългарския агиографски репертоар, така и към византийската традиция, допълвайки я с неоцелели на византийска почва архаични версии. Темата за култа към светеца и свързаните с него южнославянски агиографски творби е разработена и в няколко статии и студии след 2000 г. (№ 8–10, 12–14, 16, 17, 30, 32 от Списъка с публикациите).

В полето на славянската агиография и агиология е ситуирана и представената като хабилитационен труд монография *Светци змеборци в южнославянската средновековна традиция: Теодор Тирон, Теодор Стратилат, Георги Победоносец* (2019, 320 с.), която не повтаря труда за придобиване на научната степен „доктор на науките”. В нея фокусът на научното изследване е съвсем различен – поставен е върху митологичния мотив за змеборството като подвиг за вярата, осмислен чрез три южнославянски текста за трима християнски светци воители (*Чудото на Теодор Тирон с майката и змея, Мъчението на Теодор Стратилат от Авгар, Чудото на Георги Победоносец със змея*). Проучването е интердисциплинарно – преди всичко текстологическо, но едновременно с това извороведско и археографско, със силни лингвистични и иконографски елементи. Впечатляваща е изворовата база – използвани са почти 50 славянски преписа (български, сръбски, влашки) и още 40 гръцки, един латински и един грузински (част от преписите са открити или идентифицирани лично от доц. Стойкова). Истинско научно

предизвикателство за авторката е сложната картина на взаимоотношенията между тези преписи – напр. за агиографските наративи на *Теодор Тирон* и *Теодор Стратилат* тя установява наличие на два превода, като някои от тях (ранния на *Мъчението на Теодор Стратилат*) имат по две ръкописни разклонения, всяко с три подгрупи преписи, а самият епизод със змея се оказва засвидетелстван в три различни превода. Южнославянските преписи на *Чудото на св. Георги със змея* пък отразяват три редакции – две гръцки (едната с два превода), а трета без известен гръцки първообраз. Прецизният комплексен анализ на доц. дфн Стойкова, високият професионализъм, вниманието към детайла ѝ позволяват успешно да реконструира дългата и преплетена история на текстовете, етапите на трансмисията в южнославянска среда, спецификата на тяхната рецепция чрез включването им в различни състави. При това анализът винаги е в съпоставка с гръцките оригинали и отчита най-важните и специфични езикови архаизми и иновации (лексикални и морфосинтактични), което ги превръща в инструмент за датиране на преводите. Висока оценка заслужава идеята на авторката да разглежда функционирането на агиографските наративи в контекста на културните взаимоотношения на Балканите и като свидетелства за книжовните процеси. Завидното познаване на славянската и гръцката ръкописна традиция е съчетано с отлична библиографска осведоменост и критично отношение към използваната литература. Органична част от книгата и нейно голямо достойнство са издадените като приложение текстове, които ще улеснят следващи проучвания.

Участничката в конкурса проявява научен интерес и към други митологични и апокрифни мотиви и представи, разпространени в славянските средновековни литератури, напр. тези за феникса (№ 33), космическите слънчеви птици (№ 34, 38), Сатанаил (№ 37). Авторката акцентира върху техните източници, трансформации и адаптации в християнския византийско-славянски културен свят. Високо трябва да бъдат оценени и публикациите в областта на кирилometодиевистиката (№ 5, 11, 18–24), повечето от които са части (глави) от *История на българската средновековна литература* (№ 1).

За широкия отзвук на цялостната научна продукция на доц. дфн Ана Стойкова свидетелстват множеството цитирания (168 според приложената справка) на нейни трудове в български и чужди специализирани издания от учени от цял свят (Русия, Румъния, Сърбия, Германия, Полша, Македония, Хърватия, Канада).

В продължение на 10 години (1994–2003) доц. Стойкова изнася лекции в Пловдивския университет “Паисий Хилендарски” (*Стара българска литература, Използване на компютърни технологии медиевистичните изследвания*), а през 2003–2005 г. и в Нов български университет (*Стара българска литература, Християнство и литература*). Преподавателската ѝ дейност включва също редица курсове, свързани с езика, литературата, културата, традициите, обичаите, религиозната култура и културната география на съвременна България, четени като гост-лектор по български език, литература и култура във Варшавския университет (2006–2011). Доц. Стойкова е била ръководител на един докторант в Кирило-Методиевския научен център (2012–2018).

Активно е участието ѝ в различни научни форуми – за периода 2000–2018 г. тя е изнесла 30 доклада на научни конференции, конгреси, симпозиуми, интердисциплинарния колегиум по стара българска литература и култура, включително и на международни форуми в Полша, Сърбия, Виена, Германия, Беларус, Италия, Франция, София.

Доц. дфн Ана Стойкова е участвала в 11 научноизследователски проекти с разностранни теми – дигитализация на славянските ръкописи и книжнина, писмените култури на южните и източните славяни през Средновековието, Енциклопедия *Slavica Sanctorum* и др. Ръководила е 5 проекта за проучване на библейските модели в южнославянските средновековни литератури, българо-румънските литературни и културни връзки и др. Голяма част от проектите са международни и в сътрудничество с различни академии на науките (на Полша, Румъния, Сърбия, Русия, Литва) и с университетите в Гьотеборг, Стокхолм, Упсала.

Накрая ще обобщя, че доц. дфн Ана Стойкова се представя в конкурса за “професор” по професионално направление 2.1. Филология. Българска литература (Стара българска литература) с ясно очертана научна тематика и приносна продукция, която съчетава оригинални теоретични постановки, интердисциплинарна методология, задълбочена интерпретация на литературните факти, сериозна изворова база. Доц. Стойкова е утвърден учен, специалист с висок авторитет и признание в международната медиевистична общност. Нейната научноизследователска квалификация не само покрива минималните изисквания, определени в ЗРАСБ (чл. 26, чл. 29), Правилника за прилагането на ЗРАСБ (чл. 60) и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в Института за литература (Чл. 2, Приложение 1), но

и значително ги надхвърля. Ето защо като член на научното жури убедено ще гласувам за избирането на доц. дфн Ана Стойкова на академичната длъжност “професор” в Института за литература при БАН.

27.05.2019 г.

проф. дфн Татяна Димова Славова